

Agata Arkabus

Mały wielki Polak w naszej szkole

Część 1



Tekst: **Agata Arkabus**

Doktor nauk humanistycznych z zakresu bibliologii. Ukończyła studia doktoranckie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; absolwentka pedagogiki wczesnoszkolnej z bibliotekoznawstwem we Wszechnicy Świętokrzyskiej oraz bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Doświadczony nauczyciel wychowania przedszkolnego oraz pracownik Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie. Ekspert dobrych zmian w edukacji (MEN); współpracuje z instytucjami edukacyjnymi w Polsce (Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie, Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach, Śląskie Centrum Społeczeństwa Informatycznego w Katowicach, Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich). Jest członkiem ogólnopolskiego serwisu E-pedagogiczna SBP, publikuje materiały metodyczne w elektronicznym czasopiśmie branżowym „Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy”.

Konsultacja merytoryczna:

Katarzyna Leśniewska

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Patriotyzm, czyli co?	4
Patriotyzm w edukacji	4
Cykl zajęć „Mały wielki Polak” a wspomaganie szkół.....	5
Realizacja zajęć w ramach projektu	6
Kto to jest patriota?	7
Skarby narodowe	7
Moja mała ojczyzna.....	7
Polska na mapie świata.....	7
Podsumowanie.....	9

Patriotyzm, czyli co?

Treści patriotyczne w edukacji zauważalne są w różnych obszarach pracy dydaktycznej nauczyciela i ucznia. Począwszy od nauczania i wychowania dzieci w wieku przedszkolnym po szkołę ponadpodstawową – dzieci i młodzież w różnorodny sposób przyswajają wiedzę z tego zakresu. Nauczyciele wykorzystują więc różne formy i metody pracy, aby zachęcić uczniów do pogłębiania wiadomości patriotycznych przez budowanie ich postawy i systemu wartości. Władze oświatowe nakładają na nauczycieli zadania wychowania dzieci i młodzieży w duchu patriotyzmu. Ale czym jest patriotyzm dla współczesnego młodego człowieka wychowanego w erze telefonów komórkowych i mediów społecznościowych? Tomasz Kozłowski w artykule *Patrioci czy postpatrioci?*¹ zwraca uwagę, że patriotyzm należy rozpatrywać z socjologicznego punktu widzenia, w wymiarze praktycznym i psychospołecznym. W ujęciu socjologicznym patriotyzm to postawa szacunku względem tego, co wspólne, a jednocześnie „obciążone” przez czas i tradycję. Patriotyzm oznacza również szacunek do innego człowieka, wspólnoty, grupy. Wymiar praktyczny odnosi się przede wszystkim do poczucia więzi z konkretnymi osobami i kulturą, która jest ich wytworem i w której uczestniczą. W wymiarze psychospołecznym to analiza rzeczywistości jako wytworu mniej lub bardziej konkretnych osób². Autor zauważa także, że „W dzisiejszych czasach postawa patriotyczna nie wyraża się li tylko w znajomości historii. Nie widzę skuteczniejszych sposobów propagowania idei patriotycznych aniżeli przez zróżnicowane formy zaangażowanego działania *pro publico bono*”³. Formy, o których wspomina autor, to tzw. działania dla dobra publicznego, dla ogółu. Oczywiście, nie można oderwać historii od patriotyzmu; nie należy również skupiać się tylko na działaniach – warto połączyć naukę z działaniem, edukację z zabawą.

Patriotyzm w edukacji

W obszarze edukacji patriotycznej nauczyciel ma możliwość wykorzystania w procesie nauczania różnych metod i form przekazu informacji. Dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym szczególnie potrzebują zróżnicowania tych metod. Ważne jest, aby rozwój dziecka w tym wieku przebiegał prawidłowo i w sposób wszechstronny – obejmując wszystkie sfery jego rozwoju. Elementem wprowadzonym przez nauczycieli do zajęć z edukacji patriotycznej i obywatelskiej może być nauka programowania. Wpływa ona na sposób nauczania innych przedmiotów, służy właściwemu rozumieniu pojęć i metod informatycznych, wspomaga kształtowanie takich umiejętności, jak: logiczne myślenie, precyzyjne prezentowanie myśli i pomysłów, sprzyja dobrej organizacji pracy, buduje kompetencje potrzebne do pracy zespołowej i efektywnej realizacji projektów⁴. Dzieci w przedszkolu oraz uczniowie klas

¹ T. Kozłowski, *Patrioci czy postpatrioci?*, „Dyrektor Szkoły” 2018, nr 4, s. 73.

² Tamże, s. 74.

³ Tamże.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla

I–III szkoły podstawowej mogą przyswajać programowanie bez użycia komputera. Wykorzystywane są wówczas zadania, np. rozwijające logiczne myślenie (sudoku, dyktando graficzne itp.).

Cykl zajęć „Mały wielki Polak” a wspomaganie szkół

Kompleksowe wspomaganie umożliwia przedszkolom i szkołom zespołowe uczenie się nauczycieli, wymianę doświadczeń, wypracowanie wspólnych materiałów przydatnych w dalszej organizacji i pracy szkoły. Nauczyciele różnych przedmiotów, pracując w zespołach, przedstawiają wielorakie koncepcje i stanowiska związane z danym zagadnieniem, omawiają je, a następnie wybierają najlepsze rozwiązanie. Aby doskonalenie spełniało swoją funkcję, powinno być związane z autentycznym, towarzyszącym dyrektorowi i pracownikom, przekonaniem o potrzebie podnoszenia jakości pracy, niezależnie od osiągniętego stopnia rozwoju⁵. Praca grupowa przyczynia się również do integracji nauczycieli oraz wzajemnego wspierania i motywowania się.

Cykl zajęć „Mały wielki Polak w naszej szkole” stanowi propozycję dla przedszkoli, szkół oraz bibliotek pedagogicznych zaangażowanych w proces kompleksowego wspomagania. Pracownicy biblioteki mogą wykorzystać wiedzę i doświadczenie z zakresu kompetencji informacyjnych, które zostaną włączone w organizację procesu wspomagania placówki oświatowej. Powyższe kompetencje mogą zostać połączone z innymi zakresami tematycznymi, tworząc spójną całość. Warto wówczas uwzględnić w realizacji zajęć dla uczniów i szkoleń dla nauczycieli treści z zakresu edukacji patriotycznej i obywatelskiej, które w roku szkolnym 2017/2018 zostały wskazane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jako jeden z kierunków polityki oświatowej państwa. Również w roku szkolnym 2018/2019 MEN nakazuje kontynuację tego priorytetu: „100 rocznica odzyskania niepodległości – wychowanie do wartości i kształtowanie patriotycznych postaw uczniów”⁶. Na etapie planowania warto skupić się na projektowaniu działań z obszaru kompetencji społecznych i obywatelskich z uwzględnieniem następujących kryteriów:

1. Kryterium wspólnotowości – proces planowania odbywa się z udziałem nauczycieli, rodziców, uczniów oraz partnerów lokalnych. Przebiega on zgodnie z jasnymi, respektowanymi przez wszystkich zasadami.
2. Krytycznie – poddawanie pomysłów wspólnej analizie, przyglądanie się im pod kątem słabych i mocnych stron, dotychczasowych doświadczeń i potrzebnych zasobów.

branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356, s. 27).

⁵ J. Wysocka, M. Hajdukiewicz, [Zapewnianie jakości procesu wspomagania szkół w rozwoju](#) [online, dostęp dn. 10.08.2018].

⁶ <https://men.gov.pl/jakosc-edukacji/nadzor-pedagogiczny/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-2018-2019.html> [online, dostęp dn. 10.08.2018].

3. Kryterium twórczości – uczestnicy procesu planowania zachęceni są do wychodzenia poza działania wykonywane do tej pory, szukania nowych, innowacyjnych pomysłów, tworzenia wspólnych propozycji⁷.

Realizacja zajęć w ramach projektu

Zajęcia w ramach projektu „Mały wielki Polak w naszej szkole” mogą być prowadzone w szkole, przedszkolu lub bibliotece pedagogicznej. Nauczyciel bibliotekarz po zakończeniu zajęć powinien omówić ich organizację z nauczycielami biorącymi udział w obserwacji. Należy zwrócić uwagę na:

- cele zajęć, które zostały przez nauczyciela zaplanowane do realizacji;
- metody pracy i ich dostosowanie do wieku oraz rozwoju uczniów (dzieci w wieku przedszkolnym podejmują dopiero próby nauki pisania i czytania, więc inne metody zaplanuje nauczyciel w pracy z przedszkolakami, a inne z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym);
- formy pracy (dobór uczniów i nauczycieli, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpracę grup i jednostek, rodzaj zajęć oraz warunki miejsca i czasu pracy dydaktycznej);
- nabyte kompetencje kluczowe;
- wykorzystane pomoce dydaktyczne (część materiałów dydaktycznych przygotowana jest z zastosowaniem TIK);
- wykorzystane elementy programowania;
- ewaluacja zajęć (wskazane jest, aby dzieci miały możliwość wypowiedzenia się na temat zajęć, w których uczestniczyły);
- korelację międzyprzedmiotową.

„Mały wielki Polak w naszej szkole” to cykl zajęć edukacyjnych, w których uczniowie nabywają następujące kompetencje:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- kompetencje informatyczne,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- umiejętność uczenia się.

Projekt został przeprowadzony w ramach współpracy i wspomagania między Publiczną Biblioteką Pedagogiczną Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie a Szkołą Podstawową nr 42 im. Jana Brzechwy w Częstochowie. Może on stanowić dla bibliotek pedagogicznych propozycję działania w wybranym obszarze w ramach kompleksowego wspomagania. W zajęciach uczestniczyły dzieci sześciolatnie z oddziału przedszkolnego mieszczącego się w SP nr 42. Spotkania opatrzone były komentarzem metodycznym nauczyciela bibliotekarza skierowanym do nauczycieli wychowania przedszkolnego zatrud-

⁷ J. Królikowski, *Szkolne obchody stulecia niepodległości*, „Dyrektor Szkoły” 2018, nr 4, s. 79.

nionych w szkole. W projekcie wykorzystano autorskie scenariusze zajęć oraz interaktywne pomoce dydaktyczne. W zajęciach uwzględniono treści z podstawy programowej, ale również zapisy wykraczające poza nią. Chodziło o to, aby nie powielać materiału realizowanego przez nauczycieli w szkole.

Projekt składał się z następujących tematów:

- „Kto to jest patriota?”;
- „Skarby narodowe”;
- „Moja mała ojczyzna – Częstochowa”;
- „Polska na mapie świata”.

Kto to jest patriota?

Pierwszy z tematów – „Kto to jest patriota?” – wprowadzał dzieci w tematykę spotkań z zakresu rozwiania kompetencji kluczowych: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje informatyczne, kompetencje społeczne i obywatelskie. Podczas zajęć dzieci zdobywały wiedzę dotyczącą patriotyzmu (narodowego, regionalnego, lokalnego). Elementem kodowania wprowadzonym do zajęć była chmura wyrazowa „Patriotyzm”.

Skarby narodowe

Kolejne spotkanie edukacyjne opatrzone zostało tytułem „Skarby narodowe”. Jego scenariusz został opublikowany w czasopiśmie „Biblioteka w Szkole” (2018, nr 6, s. 24–25). Głównymi celami zajęć było poszerzanie wiadomości na temat osób, zabytków, muzyki i przyrody Polski oraz rozwijanie poczucia przynależności i odpowiedzialności za kulturę oraz przyrodę polską. Dzieci uczyły się tańczyć podstawowy krok poloneza, charakteryzowały rodzaje zabytków w Polsce, wypowiadały się na temat przyrody polskiej. Zajęcia polegały na rozwiązywaniu zagadek i szyfrów z tzw. mapy skarbów, stanowiącej motyw przewodni poszczególnych bloków tematycznych: muzyka, budowle, ludzie.

Moja mała ojczyzna

Trzecie spotkanie dotyczyło poznania i utrwalania wiadomości o Częstochowie. Celem głównym zajęć „Moja mała ojczyzna – Częstochowa” było tworzenie więzi z własną miejscowością oraz uświadomienie uczniom jej znaczenia w życiu małego patrioty. Dzieci, zwiedzając miasto, poszerzały także wiadomości z zakresu wykorzystywania przewodników turystycznych jako źródła informacji.

Polska na mapie świata

Ostatnie spotkanie podsumowujące – „Polska na mapie świata” – to zajęcia kształtujące poczucie przynależności dziecka do Polski i Europy. Uczeń poznawał rodzaje atlasów (historyczne, geograficzne) oraz uczył się korzystać z nich jako źródła informacji. Nauczyciel zapoznał także dzieci z różnymi rodzajami krajobrazów występujących w Polsce oraz ukształtowaniem

powierzchni. Podczas zajęć dzieci wykorzystywały urządzenia mobilne do rozwiązywania quizów oraz odczytywania kodów QR (element kodowania).



Fot. 1. Odczytywanie kodów QR i rozwiązywanie zagadki



Fot. 2. Oglądanie atlasów przez dzieci



Zdjęcie 3. Nauczyciel objaśnia ukształtowanie powierzchni ziemi i rodzaje kolorów występujących na mapach

Podsumowanie

Opisane w artykule zajęcia dydaktyczne dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym stanowią ofertę współpracy szkoły lub przedszkola z biblioteką pedagogiczną. Wpisują się one w treści podstawy programowej, politykę oświatową państwa, nabywanie kompetencji kluczowych przez dzieci, a także wykorzystują elementy edukacji regionalnej. Biblioteki pedagogiczne mogą włączyć proponowane zajęcia w kompleksowe wspomaganie, w którym stanowią one lekcje otwarte. Ofertę szkoleniową dla nauczycieli można wówczas połączyć z poszerzaniem wiadomości z zakresu edukacji patriotycznej i obywatelskiej oraz wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych i elementów programowania. Biblioteki pedagogiczne, współpracując z ośrodkami doskonalenia nauczycieli lub poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, mogą w procesie kompleksowego wspomagania organizować i tworzyć środowisko sprzyjające uczeniu się dostosowane do potrzeb nauczycieli, uczniów i rodziców. Istotne jest także, aby obszar, w którym placówka doskonaliła się w ramach kompleksowego wspomaganie, otwierał pole do aktywności i kreatywności uczniów w środowisku lokalnym.